

УДК 373.2:37.091.3

© Герасименко Ю. Ю., 2024

<https://orcid.org/0009-0002-7317-0556>

<https://doi.org/10.34142/23128046.2024.57.13>

Ю. Ю. Герасименко

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Природничо-екологічна освіта в закладах дошкільної освіти України є важливим етапом формування екологічної свідомості та екологічної компетентності у дітей, що передбачає виховання у них відповідальності за стан довкілля, розвиток критичного мислення та навичок екологічної поведінки. Незважаючи на наявність законодавчої бази у сфері дошкільної та екологічної освіти, на сьогодні немає чіткого бачення ролі закладів дошкільної освіти у цьому процесі, що, разом із викликами сучасного світу (глобалізація, екологічні кризи тощо), зумовлює наявність певних проблем щодо організації екологічної освіти та формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку.

Мета статті – проаналізувати поточний стан організації природничо-екологічної освіти в закладах дошкільної освіти України, виявити ключові проблеми та запропонувати шляхи їх розв'язання.

У дослідженні використовувалися теоретичні методи (аналіз наукової літератури, нормативно-правової бази, порівняльний аналіз міжнародного досвіду) та емпіричні методи (опитування педагогів закладів дошкільної освіти за допомогою Google Forms). Для обробки результатів анкетування застосовувалися статистичні методи, а для формування висновків – метод узагальнення. Аналіз показав, що в закладах дошкільної освіти переважають традиційні методи навчання, тоді як інтерактивні технології впроваджуються недостатньо. Основними проблемами є брак методичних ресурсів, недостатнє технічне забезпечення та низький рівень підготовки педагогів. Водночас було відзначено позитивну тенденцію щодо впровадження STREAM-освіти, яка сприяє інтеграції природничо-екологічного компонента в освітній процес. Вивчення та адаптація позитивного міжнародного досвіду організації природничо-екологічної освіти дошкільнят, зокрема STREAM-освіти, та оновлення нормативної бази сприятиме подальшому вдосконаленню дошкільної освіти та формуванню природничо-екологічної компетентності дітей.

Ключові слова: дошкільна освіта, природничо-екологічна освіта, STREAM-освіта, інтегративний підхід, природничо-екологічна компетентність.

***Herasymenko Yu. Yu. Analysis of the Problems in Natural and Environmental Education in Preschool Institutions of Ukraine and the Ways to Overcome Them.** Natural and environmental education in preschool institutions of Ukraine is a crucial stage in forming children's ecological consciousness and competence, which means formation of children's sense of responsibility for the environment, development of critical thinking and practical skills for environmentally responsible behavior. Despite the existing legislative framework in preschool and environmental education, there is currently no clear vision of the role of preschool institutions in this process. Along with the challenges of modern world (globalization, ecological crises etc.), it causes some problems in organization of environmental education and formation of preschool children's natural and environmental competence.*

The objective of this study is to analyze the current state of organizing natural and environmental education in preschool institutions of Ukraine, identify the key problems, and suggest the ways to solve them.

The study employed theoretical methods (analysis of scientific literature, regulatory framework, and comparative analysis of international experience) and empirical methods (a survey of teachers in preschool institutions conducted via Google Forms). The statistical methods were used to process the survey results, and the generalization method was applied to draw the conclusions.

The analysis has revealed that traditional teaching methods dominate in preschool institutions, while interactive technologies are insufficiently implemented. The main problems include a lack of methodical resources, inadequate technical support, and low levels of teacher training. At the same time, there is a positive trend regarding the integration of STREAM education, which facilitates incorporating natural and environmental components into the educational process.

Studying and adapting positive international experiences in organizing natural and environmental education for preschool children, particularly through STREAM education, and updating the regulatory framework will contribute to further improvements in preschool education and the development of children's natural and environmental competence.

***Key words:** preschool education, environmental education, STREAM education, integrative approach, environmental competence.*

Вступ. Існуюча система природничо-екологічної освіти в Україні є комплексом поглядів, методів і професійних підходів, що спрямовані на формування обізнаного населення з питань довкілля та ощадливого використання ресурсів. Ця система включає різні рівні освіти – від дошкільної до вищої, а також позашкільну та неформальну освіту. Спираючись на широку законодавчу базу, яка охоплює: Закони України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2023), «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2023 року» (2019), «Про охорону природного навколишнього середовища» (1991), постанову Кабінету Міністрів

України «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»» (1993), «Концепцію екологічної освіти в Україні» (2001).

Природничо-екологічна освіта передбачає інтеграцію природничо-екологічного компонента на всіх етапах життя: від раннього віку до старості, формуючи проекологічне мислення у процесі набуття природничо-екологічної компетентності, що ґрунтується на сприйнятті природи як універсальної та виняткової цінності та розумінні впливу стану біосфери Землі на долю кожної людини та всього людства.

Однак у законодавчих документах відсутнє чітке бачення ролі закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) у формуванні природничо-екологічної компетентності дітей, й основна відповідальність перекладається на родинне виховання (Концепція, 2001), що може призвести до часткової втрати можливості формування в повному обсязі природничо-екологічної компетентності в дітей з раннього віку, оскільки саме в цей час закладаються основи їхнього світогляду та ставлення до навколишнього світу.

Аналіз робіт науковців (О. Соколовська, 2011; О. Маланчук, 2023; Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна, 2013; Ю. Байлема, Н. Якимчук, 2019; З. Плохій, 2010; Н. Ошуркевич, 2018; R. Fulghum, 1993; N. Ardoin, A. Bowers, W. Alison, 2020) засвідчив, що підхід до розв'язання наявної проблеми щодо формування природничо-екологічної компетентності дітей у ЗДО має носити комплексний характер та включати як оновлення програм та методик навчання, так і налагодження активної співпраці між педагогами, батьками та суспільством.

Особливе значення для нашого дослідження мають роботи К. Крутій та І. Стеценко (2017), які зосереджуються на вивченні когнітивних навичок та методів, спрямованих на стимулювання мислення, розвитку пам'яті та творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку за допомогою природи як засобу навчання, а також наукові розвідки В. Танської, А. Драгальчук та О. Сорочинської (2022), які пропонують впровадження різноманітних ігрових форм навчання, екологічних квестів, рольових ігор з використанням природничих сюжетів, створення творчих проєктів та використання інтерактивних завдань як інтегративних технологій навчання та виховання.

З огляду на це, важливим є вивчення питань ефективної організації природничо-екологічної освіти в ЗДО України, зокрема наявних труднощів її впровадження та можливих шляхів їх подолання.

Мета та завдання. *Мета статті* – проаналізувати поточний стан організації природничо-екологічної освіти в закладах дошкільної освіти України, виявити основні проблеми та шляхи їх подолання.

Завдання статті – оцінити рівень інтеграції природничо-екологічної освіти в програми ЗДО України, виявити основні проблеми та перешкоди, що заважають її ефективному впровадженню, проаналізувати досвіду інших країн у цій сфері з можливістю його адаптації до українських реалій, а також визначити стратегії для налагодження співпраці між педагогами, батьками та громадськістю задля підвищення ефективності природничо-екологічної освіти дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та завдань дослідження було використано комплекс *теоретичних методів*, зокрема аналіз наукової літератури для вивчення проблем та перспектив інтеграції природничо-екологічного компоненту в освіту, аналіз нормативно-правової бази для оцінки відповідності законодавства потребам ЗДО та порівняльний аналіз міжнародного досвіду з адаптацією успішних практик до освітнього процесу України.

Емпіричні методи включали анкетування вихователів ЗДО з використанням Google Forms щодо рівня забезпеченості сучасними навчальними матеріалами та методичними посібниками для організації екологічної освіти. *Статистичні методи* охоплювали кількісний та якісний аналіз даних анкетування, а *метод узагальнення* застосовувався для формування висновків щодо вдосконалення природничо-екологічної освіти.

Результати. Природничо-екологічна освіта дітей – це не просто педагогічний інструмент, а ключ до збереження планети, оскільки саме в дошкільні роки діти інтенсивно знайомляться з навколишнім світом, вчаться взаємодіяти з ним, розвиваючи емпатію та здатність до співпраці. Цей досвід і формує основу для майбутньої екологічно спрямованої діяльності особистості, сприяє розвитку сталого суспільства та формуванню активної позиції людей щодо захисту природи. R. Fulghum говорить: «Я навчився всього, що мені справді потрібно знати, у дитячому садку – про те, як жити, що робити, як діяти, як ладити з іншими, як дивитися, відчувати, думати, мріяти та уявляти кращий світ» (Fulghum, 1993).

Відповідно, лише дитина, вихована в потребі контакту з природою, зі сформованим у дитинстві проекологічним мисленням, у період зрілості зможе подбати про довкілля. Тому природничо-екологічна освіта дітей – це не лише потреба, а й імператив сучасності, один із основних напрямів освітньої діяльності. Відтак, формування природничо-екологічної компетентності дітей, починаючи з раннього віку, має бути невід’ємною складовою дошкільного виховання, одне із завдань якого – наближення дитини до природи, формування дбайливого ставлення до навколишнього середовища, а також усвідомлення місця і ролі

людини у природі через пізнавальну, дослідницьку, трудову та ігрову діяльність (About Approval of the Basic Component of Preschool Education, 2021).

На думку О. Соколовської (2011), О. Маланчук (2023) саме старший дошкільний вік є ключовим етапом, який визначає основні вектори розвитку дитини. Розділяючи погляди цих учених, ми погоджуємося, що саме у старшому дошкільному віці відбувається формування основ природничо-екологічної компетентності, що забезпечує дитині здатність розуміти природні процеси, відповідально взаємодіяти з довкіллям і приймати усвідомлені рішення, спрямовані на збереженні природи.

На наш погляд, важливою є інтеграція природничо-екологічного компоненту в освітні програми ЗДО. Ця ідея знаходить підтвердження у працях українських науковців (Bieliienka, Naumenko & Polovina, 2013; Beilema & Yikymchuk, 2019; Plokhii, 2010), які підкреслюють, що взаємодія дітей старшого дошкільного віку з природним середовищем як довільна, так і організована, позитивно впливає на розвиток особистості та стає пропедевтикою вивчення природничих дисциплін у школі, підкреслюючи значення системного підходу до природничо-екологічної освіти.

Провівши паралель з дослідженнями вчених Стенфордського університету (Ardoin, Bowers & Alison, 2020), які після детального аналізу 66 емпіричних досліджень програм ранньої природничо-екологічної освіти дітей дошкільного віку протягом 25 років прийшли до висновку, що включення природничо-екологічної освіти у процес навчання дітей дошкільного віку покращує його результати. Це підтверджується досвідом низки країн, таких як: Канада, Нова Зеландія, Австралія, Фінляндія, Швеція, Німеччина, Чехія, Англія, Туреччина, Лаос, Греція, Норвегія, США, Тайвань, Японія тощо, які демонструють високий рівень інтеграції екологічної освіти у програми дошкільної освіти. Цей симбіоз дозволяє максимально ефективно забезпечити формування в дітей дошкільного віку не лише знань, а й необхідного життєвого досвіду.

Утім, в Україні на практиці природничо-екологічна освіта часто здійснюється з використанням традиційних підходів до організації навчання, а інтерактивні методи застосовуються більш обмежено. Таку позицію ми побачили, провівши опитування 63 педагогів 22 ЗДО. Відповідно до результатів, традиційні підходи (демонстрація ілюстрацій, бесіда, спостереження, досліди) домінують у роботі вихователів, тоді як сучасні інтерактивні методики (моделювання екосистем, екологічні ігри) лише починають упроваджуватися в освітній процес (діаграма 1). Це формує у дітей базові уявлення про природу, але є думка, що набуті таким чином знання так і залишаються фрагментарними, не формуючи повну, цілісну картину світу.

Н. Ошуркевич (2018), досліджуючи можливості застосування сучасних педагогічних технологій (як традиційних, так і нетрадиційних) для формування природничо-екологічної компетентності дошкільників, підтверджує отриманий нами результат щодо недостатнього впровадження сучасних методів та технологій навчання в освітній процес закладів дошкільної освіти, що знижує ефективність природничо-екологічної освіти.

Діаграма 1. Методи ознайомлення дітей з природою

Однією з основних причин такої тенденції ми вважаємо недостатній рівень методичної підтримки педагогів, які часто не мають доступу до сучасних навчальних матеріалів, лише 11 опитуваних педагогів зазначили, що повністю забезпечені необхідними матеріалами та ресурсами, а 51 педагог відчуває їх брак (таблиця 1). Схожі реалії маємо і з забезпеченням закладів сучасними методичними посібниками: 52,4 % педагогів відзначила часткове забезпечення, 23,8 % – недостатнє, 1,6 % педагогів вказали на відсутність оновлення методичної літератури (діаграма 2).

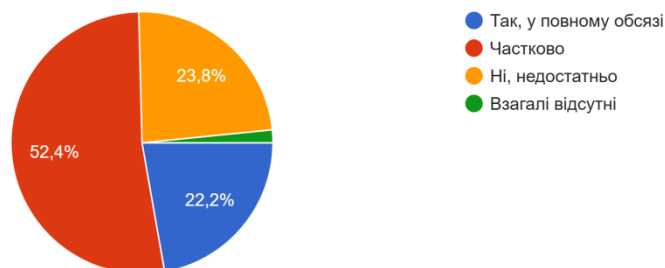
Таблиця 1

Інформація педагогів щодо браку матеріалів та ресурсів для ефективної організації природничо-екологічної освіти

№ п/п	Ресурси і матеріали	Відповіді педагогів
1	Достатньо матеріалів/ресурсів	11
2	Брак наочних матеріалів/посібників	11
3	Брак технічного забезпечення/мультимедійних засобів	9
4	Брак інтернет ресурсів	6
5	Брак матеріалів для дослідів/експериментів	11
6	Брак дидактичних/методичних матеріалів	9
7	Інше	8
8	Утрималися	1

Чи забезпечений Ваш заклад дошкільної освіти сучасними методичними посібниками для впровадження природничо-екологічної освіти?

63 відповіді

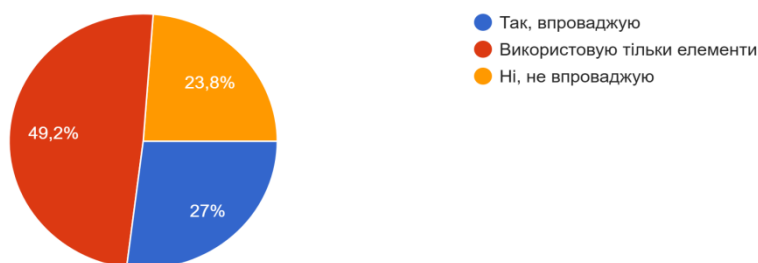

Діаграма 2. Рівень забезпечення закладів дошкільної освіти сучасними методичними посібниками для природничо-екологічної освіти

Попри те, що багато ЗДО обмежуються традиційними формами і методами навчання, є позитивна тенденція стосовно використання STREAM-освіти (S-наука, T-технології, R-читання/письмо, E-інженерія, A-мистецтво і M-математика), що представлено на діаграмі 3. Згідно опитування 27 % педагогів упроваджують ідеї STREAM-освіти, і 49,2 % застосовують лише її окремі елементи.

Чи впроваджуєте Ви в закладі STREAM-освіту?

63 відповіді

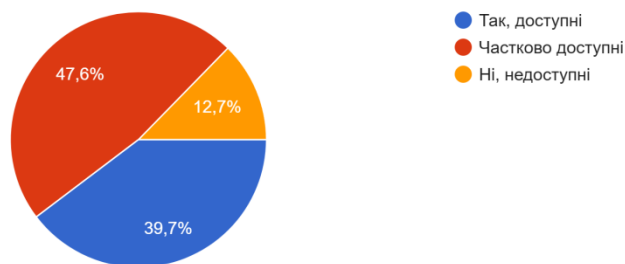

Діаграма 3. Рівень впровадження STREAM-освіти у закладах дошкільної освіти

Сучасний стрімкий розвиток світу передбачає також активну інтеграцію можливостей інформаційно-комунікаційних технологій та електронних ресурсів (онлайн-платформ, відеоуроків, мультимедійних презентацій тощо) в освітній процес ЗДО. Педагоги демонструють готовність використовувати такі інструменти у своїй роботі, підкреслюючи їхню ефективність у створенні інтерактивного навчального середовища. Однак вони також наголошують на проблемі доступності таких ресурсів у закладах (діаграма 4): для 12,5 % педагогів ці ресурси є недоступними, і для 47,6 % – частково доступними.

Чи доступні у Вашому закладі електронні ресурси (онлайн-платформи, відеоуроки, мультимедійні презентації) для впровадження природничо-екологічної освіти?

63 відповіді

Діаграма 4. Наявність електронних ресурсів для природничо-екологічної освіти в закладах дошкільної освіти

Також викликає стурбованість професійна підготовка педагогів та можливість підвищення їх кваліфікації. Відповідно до результатів опитування, представлених на діаграмі 5, лише 28,6 % педагогів пройшли курси підвищення кваліфікації з природничо-екологічної освіти за останні 5 років, що свідчить про недостатню увагу до професійного розвитку вихователів у цьому напрямі. Також педагоги зазначили, що мають деякі труднощі впровадження природничо-екологічного компоненту в освітній процес, серед яких: недостатність знань про природу в учасників освітнього процесу, недостатня обізнаність в інноваціях, брак навичок роботи з сучасними технологіями (таблиця 2).

Таблиця 2

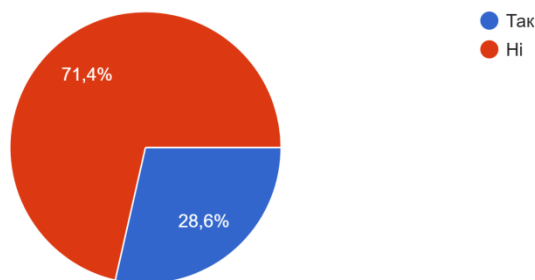
Труднощі під час впровадження природничо-екологічної освіти у закладі дошкільної освіти

№ п/п	Труднощі	Відповіді педагогів
1	Не відчуваю труднощів	17
2	Не вистачає наочного матеріалу	13
3	Не вистачає обізнаності/знання	8
4	Не вистачає практичних занять/нових технологій	11
5	Недостатній рівень зацікавленості дітей та батьків	4
6	Не вистачає живого спілкування/офлайн навчання	5
7	Обмеження в діяльності	2
8	Утримались	13

Чи проходили Ви курси підвищення кваліфікації за напрямом Природничо-екологічна освіта за останні 5 років?

63 відповіді

Діаграма 5. Частка педагогів, які проходили курси підвищення кваліфікації за напрямом природничо-екологічної освіти за останні 5 років

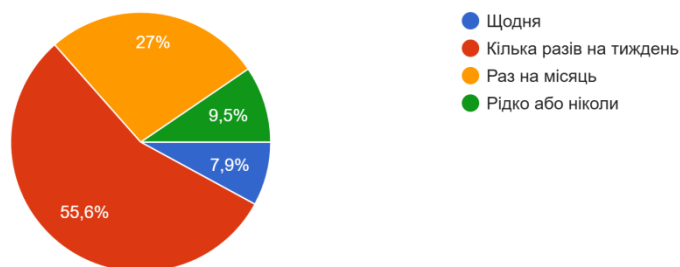
Такі результати можуть бути спричинені відсутністю чіткої візії щодо закладів дошкільної освіти в «Концепції екологічної освіти в Україні».

Незабезпеченість педагогів навчальними курсами підвищення кваліфікації, націлених на оновлення знань вихователів щодо сучасних інноваційних технологій та методик у галузі дошкільної освіти і природничо-екологічної освіти, призводить до відчуття в педагогів браку професійної компетентності. Як наслідок, вони обмежено використовують природничо-екологічний компонент у повсякденній життєдіяльності (діаграма 6): 9,5 % педагогів зазначили, що майже ніколи не використовують навчально-методичні матеріали з природничо-екологічної тематики, тоді як лише 7,9 % педагогів застосовують їх щодня. Це призводить до того, що природничо-екологічна освіта не виконує своєї основної функції – формування сталого проєкологічного мислення у дітей.

Окрім того, на такі показники можуть впливати і освітні програми, за якими в закладах вищої освіти готуються майбутні вихователі ЗДО. Зазначені програми повною мірою не враховують потребу у практичному засвоєнні новітніх технологічних рішень, тому вихователі вимушені опановувати лише теоретичні основи, не отримуючи достатньо практичного досвіду, що ускладнює їх адаптацію до реалій сучасного дитячого садка.

Як часто Ви користуєтеся навчально-методичними матеріалами з природничо-екологічної тематики?

63 відповіді

Діаграма 6. Частота використання навчально-методичних матеріалів з природничо-екологічної тематики педагогами

Ще однією проблемою на сьогодні є незацікавленість суспільства у формуванні природничо доцільної поведінки. Це підтверджується науковими розвідками вчених (N. Ardoin, A. Bowers, W. Alison, 2020) та результатами проведеного опитування (табл. 2).

Водночас, дослідники та освітяни з різних країн світу пропонують цілу низку інноваційних методів екологічного спрямування, які успішно використовуються закладами дошкільної освіти в контексті STREAM-освіти, спонукаючи батьків та дітей до дій. За допомогою цих ініціатив дошкільнята не лише отримують знання з точних наук (техніка, наука, інженерія, математика), але й розвиваються їхні творчі навички, уміння аналізувати інформацію та проводити власні дослідження на користь природи в тісній співпраці з батьками та соціумом.

Так, у багатьох закладах дошкільної освіти у США створюються невеликі садочки, де діти можуть доглядати за рослинами, навчаючись дбайливому ставленню до природи (екологічне садівництво, ленд-арт); у Скандинавії популярні природні ігрові майданчики; у Новій Зеландії та Австралії практикується екологічний туризм; ЗДО Канади часто організують театральні вистави на екологічну тематику; у країнах Європи вводять спеціальні тематичні тижні або дні, присвячені різним аспектам екології, де діти вивчають певні екологічні проблеми та шукають шляхи їх розв'язання, дуже популярними також є майстер-класи з переробки, компостування або створення екотоварів з різного побутового сміття; в Японії та Південній Кореї дошкільнята разом з сім'ями активно долучаються до різних громадських акцій (висадка дерев або прибирання територій). Окрім того, у всьому світі акцентується увага на ролі літератури в освіті дошкільників, випускаються книги, що пропагують любов до природи (еко-книжки, лепбуки) (Ardoin, Bowers & Alison, 2020).

Україна має унікальну можливість запозичити успішний міжнародний досвід у сфері природничо-екологічної освіти дошкільнят, адаптуючи його до власних умов. Одним із перспективних напрямів є STREAM-освіта, яка не обмежується однією навчальною дисципліною, що дозволяє дітям побачити взаємозв'язки між різними сферами знань та розвивати комплексний підхід до розв'язання природничо-екологічних, технічних та соціальних завдань, через практичний досвід, вивчаючи явища природи при безпосередньому спілкуванні з нею. Складовими такого процесу набуття природничо-екологічної компетентності дошкільнят є: спостереження за природою, інтерактивне навчання, практична діяльність, творча діяльність, знайомство з традиційною еко-культурою, пізнавальні екскурсії, розвиток екологічної свідомості в тісній співпраці з родинами (Рис. 1).

Рис. 1. Складові природничо-екологічної освіти дітей дошкільного віку в контексті STREAM-освіти

Обговорення. Проведений нами аналіз вітчизняних досліджень (Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна, Ю. Байлема, Н. Якимчук, З. Плохій, К. Крутій, Т. Грицишина, І. Стеценко, О. Сорочинська, В. Танська, А. Драгальчук, Н. Ошуркевич) підтверджує важливість інтеграції природничо-екологічної освіти в програми навчання дітей у закладах дошкільної освіти України. Міжнародний досвід, проаналізований науковцями (N. Ardoin, A. Bowers, W. Alison), демонструє актуальність досліджуваної теми та ефективність застосування інноваційних методик реалізації природничо-екологічної освіти дітей дошкільного віку, серед яких провідне місце посідає STREAM-освіта.

Аналіз результатів анкетування 63 педагогів 22 ЗДО показав, що існує низка проблем (недостатня методична підтримка педагогів, брак доступу до сучасних інструментів навчання та методичних посібників, недосконала матеріальна та

технічна база), які ускладнюють інтеграцію природничо-екологічної освіти у процес навчання дошкільників.

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження, стає очевидною необхідність доопрацювання нормативної бази, що регулює розвиток дошкільної освіти, важливість оновлення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу через упровадження інтегративних методик навчання, зокрема ідей STREAM-освіти в освітні програми закладів дошкільної освіти, посилення уваги до рівня підготовки вихователів та забезпечення їх необхідними методичними та технологічними ресурсами, упровадження міжнародного досвіду, що передбачає створення умов для організації спостережень за природою, практичної, творчої діяльності дітей під час інтерактивних занять та пізнавальних екскурсій, ознайомлення з традиційною еко-культурою, залучення батьків до організації екологічної освіти. Усе це дозволить більш ефективно реалізувати завдання природничо-екологічної освіти, забезпечуючи сталий розвиток суспільства в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

- Байлема Ю. В., Якимчук Н. В. Формування еколого-природничої компетентності дошкільників як пропедевтика вивчення природознавства у школі. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. № 11(14). С. 214-217. URL: <https://www.vspu.edu.ua/science/art/a207.pdf#page=214>
- Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи: навч.-метод. посібник. К.: Київський ун-т ім. Б. Гринченка, 2013. 115 с. URL: <https://www.scribd.com/document/790106515/G-Belenky-O-Polovin-D0-B0-T-Naumenko-PANW-PED-PI>
- Крутії К. Л., Стеценко І. Б. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД., 2017. 124 с. URL: <http://do2.school19.zp.ua/wp-content/uploads/2018/01/K.Krutij-CHastyna-1.-Kontseptualni-zasady-pryrodocho-naukovoyi-osvity-doshkilnykiv.pdf>
- Маланчук О. Формування природничо-екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Вересень*. 2023. № 99(4). С. 38-50. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2023.04>
- Ошуркевич Н. О. Сучасні педагогічні технології для формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2018. №1-2(60-61). С. 65-72. URL: <https://pptp.kubg.edu.ua/images/2018/1/11.%20pdf.pdf>
- Плохій З. П. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи). *Дошкільне виховання*. 2010. №7(828). С. 6-10. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/5323>
- Постанова КМУ від 03.11.1993 № 896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
- Про дошкільну освіту: Закон України від 31.03.2023 № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

- Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: наказ від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>
- Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
- Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
- Рішення МОН України від 20.12.2001 № 13/6-19 «Про концепцію екологічної освіти в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>
- Соколовська О. С. Формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2011. № 34. С. 419-424. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2011_34_99
- Сорочинська О. А., Танська В. В., Драгальчук А. П. Формування природнично-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку засобами STREAM-освіти. *Eurasian scientific discussions : Proceedings of the 4th International scientific and practical conference*. 2022. С. 287-292. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/35435/>
- Тарарак Н. Г., Шевченко Н. О. Підготовка вихователів та специфіка їхньої діяльності в закладах дошкільної освіти Бельгії. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2024. № 56. С. 129-141.
- Ardoin N. Bowers M., Alison W. Early childhood environmental education: A systematic review of the research literature. *Educational Research Review*. 2020. Vol. 31. URL: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100353>
- Fulghum, R. All I really need to know I learned in kindergarten. Fawcett Columbine. New York. 1993. 228 p. URL: https://archive.org/details/allireallyneedto00fulg_0

REFERENCES:

- Bailema, Yu. V. & Yakymchuk, N. V. (2019). Formuvannia ekolocho-pryrodneychoi kompetentnosti doshkilnykiv yak propedevtyka vyvchennia pryrodnavstva u shkoli [Formation of ecological and natural science competence in preschoolers as a propaedeutics for studying natural science at school]. *Aktualni problemy suchasnoi nauky ta naukovykh doslidzhen*, 11(14), 214-217. Retrieved from: <https://www.vspu.edu.ua/science/art/a207.pdf#page=214> (in Ukrainian).
- Bielienka, H. V., Naumenko, T. S., & Polovina, O. A. (2013). Doshkilniatam pro svit pryrody: navch.-metod. posibnyk [For preschoolers about the world of nature: educational-methodical manual]. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University. Retrieved from: <https://www.scribd.com/document/790106515/G-Belenky-O-Polovin-D0-B0-T-Naumenko-PANW-PED-PI> (in Ukrainian).
- Krutii, K. L. (2017). Pryrodnycho-naukova osvita doshkilnykiv: blokovo-tematychne planuvannia na zasadakh integratsii ta metodychni porady. Zyma-bilosnizhka [Natural science education for preschoolers: block-thematic planning based on integration and methodological recommendations. Winter-Snowflake]. Zaporizhzhia : TOV "LIPS" LTD/ Retrieved from: <http://do2.school19.zp.ua/wp-content/uploads/2018/01/K.Krutij-CHastyna-1.-Kontseptualni-zasady-pryrodneycho-naukovoyi-osvity-doshkilnykiv.pdf> (in Ukrainian).
- Malanchuk, O. (2023). Formuvannia pryrodnycho-ekolohichnoi kompetentnosti v ditei starshoho doshkilnoho viku. [Formation of natural and ecological competence in older preschool children]. *Veresen*, 99(4), 38-50. Retrieved from : <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2023.04>(in Ukrainian).
- Oshurkevych, N. O. (2018). Suchasni pedahohichni tekhnolohii dlia formuvannia pryrodnycho-ekolohichnoi kompetentnosti ditei doshkilnoho viku [Modern pedagogical technologies for the

- formation of natural and ecological competence in preschool children]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka. Serii: Pedahohika, 1-2(60-61)*, 65-72. Retrieved from: <https://pptp.kubg.edu.ua/images/2018/1/11.%20pdf.pdf> (in Ukrainian).
- Plokhii, Z. P. (2010). Ekolocho-rozvyvalne seredovyshche doshkilnoho navchalnoho zakladu (innovatsiini pidkhody) [Ecological developmental environment in preschool institutions (innovative approaches)]. *Doshkilne vykhovannia*, 7(828). 6-10. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/5323> (in Ukrainian).
- The Government of Ukraine (1993). *About the State National Program «Education» («Ukraine of the XXI Century»)*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
- The Verkhovna Rada of Ukraine (2023). About Preschool Education (Law of Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (in Ukrainian).
- Ministry of Education and Science of Ukraine (2021). About Approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education), new edition. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> (in Ukrainian).
- The Verkhovna Rada of Ukraine (2017). About Education (Law of Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
- The Verkhovna Rada of Ukraine (2019). About Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine until 2030 (Law of Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (in Ukrainian).
- The Verkhovna Rada of Ukraine (1991). About Environmental Protection (Law of Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (in Ukrainian).
- Ministry of Education and Science of Ukraine (2021). About Concept of Environmental Education in Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> (in Ukrainian).
- Sokolovska, O. S. (2011). Formuvannia ekolohichnoi kultury ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy dydaktychnoi hry [Formation of ecological culture in older preschool children through didactic games]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia*, 34, 419-424. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2011_34_99 (in Ukrainian)
- Sorochynska, O. A., Tanska, V. V. & Drahalchuk, A. P. (2022). Formuvannia pryrodnychno-ekolohichnoi kompetentnosti v ditei doshkilnoho viku zasobamy STREAM-osvity [Formation of natural and ecological competence in preschool children through STREAM-education]. *Eurasian scientific discussions: Proceedings of the 4th International scientific and practical conference* (287-292). Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/35435/> (in Ukrainian).
- Tararak, N. H. & Shevchenko, N. O. (2024). Pidhotovka vykhovateliv ta spetsyfika yikhnoi diialnosti v zakladakh doshkilnoi osvity Belhii. [Training of educators and specifics of their work in preschool education institutions in Belgium]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*. № 56. S. 129-141. (in Ukrainian).
- Ardoin, N. Bowers, M. & Alison, W. (2020). Early childhood environmental education: A systematic review of the research literature. *Educational Research Review*, 31. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100353>
- Fulghum, R. (1993). All I really need to know I learned in kindergarten. Fawcett Columbine. New York. Retrieved from: https://archive.org/details/allireallyneedto00fulg_0

Інформація про автора:

Герасименко Юлія Юріївна:

ORCID <https://orcid.org/0009-0002-7317-0556>, здобувачка третього рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені

Information about the author:

Herasymenko Yuliia Yuriiivna:

ORCID: <http://orcid.org/0009-0002-7317-0556>, Ph.D. Candidate of the Department of Educology and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical

Г. С. Сковороди,
вул. Алчевських, 29, м. Харків, Україна
61000
e-mail: gerasimenko101qq@gmail.com

University, 29 Alchevsky Street, Kharkiv,
Ukraine 61000
e-mail: gerasimenko101qq@gmail.com

Цитуйте цю статтю як: Герасименко Ю. Ю. Аналіз проблем природничо-екологічної освіти в закладах дошкільної освіти України та шляхи їх подолання. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2024. № 57. С. 149-163.
DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2024.57.13>

Дата надходження статті до редакції: 20.09.2024
Стаття прийнята до друку: 01.10.2024